

T-208/06. sz. ügy

Quinn Barlo Ltd és társai kontra Európai Bizottság

„Verseny – Kartellek – A metakrilátok piaca – Az EK 81. cikk és az EGT-Megállapodás 53. cikkének megsértését megállapító határozat – Az egységes jogsértés fogalma – A jogsértés időtartama – Bíróságok – A jogsértés súlya – Enyhítő körülmények”

A Törvényszék ítélete (harmadik tanács), 2011. november 30. II - 7964

Az ítélet összefoglalása

1. *Verseny – Kartellek – Összehangolt magatartás – Versenytorzítás – Értékelési szempontok – Versenyellenes cél – Megfelelő megállapítás*
(EK 81. cikk, (1) bekezdés)
2. *Verseny – Kartellek – Összehangolt magatartás – Fogalom – Az összehangolás és a vállalkozások piaci magatartása közötti okozati összefüggés szükségessége – Ezen okozati összefüggés fennállásának vételeme*
(EK 81. cikk, (1) bekezdés)
3. *Verseny – Kartellek – Mind a megállapodás, mind az összehangolt magatartás alkotóelemeit tartalmazó összetett jogsértés – „Megállapodásként és/vagy összehangolt magatartásként” történő egységes minősítés – Megengedhetőség*
(EK 81. cikk, (1) bekezdés)

4. *Verseny – Közigazgatási eljárás – Jogsértést megállapító bizottsági határozat – Bizonyítási mód – Bizonyítékok csoportjának igénybevétele – Az egyenként vizsgált bizonyítékok bizonyító erejének megkövetelt szintje*
(EK 81. cikk, (1) bekezdés)
5. *Verseny – Kartellek – Valamely vállalkozás versenyellenes kezdeményezésben való részvétele – Nyilvános elhatárolódás nélküli hallgatólagos jóváhagyásnak a vállalkozás felelősségének megállapításához elégséges volta*
(EK 81. cikk, (1) bekezdés)
6. *Verseny – Közigazgatási eljárás – Jogsértést megállapító bizottsági határozat – A jogsértésben részt vett más vállalkozások nyilatkozatainak bizonyítékként való felhasználása – Megengedhetőség – Feltételek*
(EK 81. cikk és EK 82. cikk)
7. *Közösségi jog – Elvek – Alapvető jogok – Az ártatlanság védelme – Versenyfelügyeleti eljárás – Alkalmazhatóság*
(EK 81. cikk, (1) bekezdés)
8. *Verseny – Kartellek – Tílalom – Jogsértések – Egységes jogsértést megvalósító megállapodások és összehangolt magatartások – A jogsértés egészéért való felelősség egyetlen vállalkozásnak való betudása – Feltételek*
(EK 81. cikk, (1) bekezdés)
9. *Közösségi jog – Értelmezés – Intézmények jogi aktusai – Indokolás – Figyelembevétel*
10. *Verseny – Közigazgatási eljárás – Jogsértést megállapító bizottsági határozat – A jogsértésnek és a jogsértés időtartamának a Bizottságra háruló bizonyítása*
(EK 81. cikk, (1) bekezdés)
11. *Verseny – Bírságok – Összeg – Meghatározás – Szempontok – A jogsértés súlya – Az egyes vállalkozások részvételének súlya*
(17. tanácsi rendelet, 15. cikk, (2) bekezdés; 98/C 9/03 bizottsági közlemény)

12. *Verseny – Bíróságok – Összeg – Meghatározás – Szempontok – A piacra gyakorolt tényleges hatás – Az ilyen hatás bizonyításának kötelezettsége a jogsértés különösen súlyosnak minősítése érdekében – Hiány*
(17. tanácsi rendelet, 15. cikk, (2) bekezdés; 98/C 9/03 bizottsági közlemény)
13. *Verseny – Bíróságok – Összeg – Meghatározás – Szempontok – A jogsértés súlya – Enyhítő körülmények – A vállalkozás passzív vagy vezetőt követő szerepe*
(EK 81. cikk; 17. tanácsi rendelet, 15. cikk; 98/C 9/03 bizottsági közlemény)
14. *Verseny – Bíróságok – Összeg – Meghatározás – Szempontok – Enyhítő körülmények – A kartellben kötött megállapodás szerintitől eltérő magatartás*
(17. tanácsi rendelet, 15. cikk, (2) bekezdés; 98/C 9/03 bizottsági közlemény)

1. Annak értékeléséhez, hogy valamely összehangolt magatartást az EK 81. cikk (1) bekezdése tilt-e, felesleges a magatartás tényleges hatásainak figyelembevétele, amennyiben nyilvánvaló, hogy annak célja a közös piacon belüli verseny megakadályozása, korlátozása vagy torzítása. Következésképpen nem szükséges vizsgálni az összehangolt magatartás hatásait, ha e magatartás versenyellenes célja megállapítást nyert.

(vö. 39. pont)

összehangoláson kívül az ilyen összehangolást követően folytatott magatartást, valamint az e két tényező közötti okozati összefüggést is magában foglalja, az ellenkező bizonyításig – amely az érintett piaci szereplők feladata – vélelmezni kell, hogy az összehangolásban részt vevő és a piacon továbbra is tevékeny vállalkozások figyelembe veszik a versenytársaikkal kicserélt információkat a piaci magatartásuk meghatározása érdekében.

(vö. 40. pont)

2. Az EK 81. cikk (1) bekezdése keretében, még ha az összehangolt magatartás fogalma az érintett vállalkozások közötti
3. Az EK 81. cikk (1) bekezdése értelmében vett megállapodás és összehangolt magatartás fogalma az összjátékszám azonos

jellegű formáit jeleníti meg, és csak intenzitásuk, valamint megjelenési formájuk vonatkozásában különböztethetők meg egymástól.

Egy olyan összetett jogsértés keretében, amely több éven keresztül a piac közös szabályozásának célját követő számos gyártót foglalt magában, a Bizottságtól nem követelhető meg, hogy minden egyes vállalkozás esetében bármely adott időpont vonatkozásában pontosan minősítse a jogsértést megállapodásnak vagy összehangolt magatartásnak, mivel a jogsértés mindkét formája szerepel az EK 81. cikkben.

Ebben az összefüggésben az egységes jogsértés „megállapodásnak és összehangolt magatartásnak” való kettős minősítését úgy kell értelmezni, mint amely olyan tényelemeket magában foglaló összetett egészet jelöl, amely egyes elemei megállapodásnak, mások pedig összehangolt magatartásnak minősültek az EK 81. cikk (1) bekezdése értelmében, amely nem tartalmaz külön minősítést az ilyenfajta összetett jogsértésekre.

(vö. 34., 41., 42. pont)

4. Az EK 81. cikk (1) bekezdése szerinti jogsértéssel kapcsolatos bizonyításvételt illetően a Bizottság kötelezettsége olyan

bizonyítékokat előterjeszteni, amelyek a jogilag megkövetelt módon bizonyítják az EK 81. cikk (1) bekezdése szerinti jogsértést megvalósító körülmények fennállását. E tekintetben a Bizottságnak pontos és egybevágó bizonyítékokat kell nyújtania a jogsértés elkövetésére vonatkozó szilárd meggyőződésének alátámasztásául.

Mindazonáltal nem szükséges, hogy a Bizottság által előterjesztett minden egyes bizonyíték a jogsértés összes elemét tekintve eleget tegyen e feltételeknek. Elegendő, ha az intézmény által felhozott bizonyítékok csoportja a maguk összességében értékelve megfelel e követelményeknek.

A Bizottság által a határozatban a valamely vállalkozás által az EK 81. cikk (1) bekezdése megsértésének bizonyítására hivatkozott ténykörülményeket nem elszigetelten, hanem összességükben kell értékelni.

(vö. 43–45. pont)

5. Az adott vállalkozás kartellben való részvételének kellő bizonyításához elegendő, ha a Bizottság bizonyítja, hogy az érintett vállalkozás részt vett olyan találkozókon, amelyek során versenyyellenes megállapodásokat kötöttek anélkül, hogy a vállalkozás ezt nyilvánvalóan ellenezte volna. Amennyiben az ilyen találkozókon való részvétel bizonyított, e vállalkozás feladata olyan bizonyítékok bemutatása, amelyek alapján megállapítható, hogy az említett találkozásokon való részvétele

minden versenyellenes szándékot nélkülözött, és bizonyítania kell, hogy tájékoztatta a versenytársait arról, hogy az e találkozón való részvételi szándéka eltér az övéétől.

összehangolás folyt, nem minősül határozott és világos ellenkezésnek.

(vö. 47–50. pont)

E jogelvet azon indok alapozza meg, hogy amennyiben a vállalkozás úgy vett részt az említett találkozón, hogy annak tartalmától nem határolódott el nyilvánosan, a többi résztvevő arra következtethetett, hogy annak eredményét jóváhagyja, és annak megfelelő magatartást fog tanúsítani.

6. Versenyügyekben az európai uniós jog egyetlen előírása vagy általános elve sem tiltja, hogy a Bizottság valamely vállalkozással szemben más, eljárás alá vont vállalkozások nyilatkozataira támaszkodjon. Az kartellügyek esetében a bírságok alóli mentességről és a bírságok csökkentéséről szóló bizottsági közlemény kapcsán tett nyilatkozatok bizonyító ereje tehát pusztán e tény alapján nem vonható kétségbe.

Ráadásul az a körülmény, hogy egy vállalkozás nem a versenyellenes célú találkozói eredményeinek megfelelően cselekszik, nem hátrítja el a kartellben való részvételéért való felelősségét, kivéve, ha a vállalkozás nyilvánosan elhatárolódott annak tartalmától.

Egyébiránt a nyilvános elhatárolódás fogalma mint a felelősség alól mentesítő tényező megszorítóan értelmezendő. Különösen valamely piaci szereplő hozzá nem szólása az olyan találkozón, amelynek során az árpolitikára vonatkozó konkrét kérdéssel kapcsolatos jogellenes

A jogellenes kartell fő résztvevői által önkéntesen szolgáltatott bizonyítékokkal kapcsolatos bizonyos fenntartás érthető, mivel e résztvevők kicsinyíthetik a jogsértésben való közreműködésük jelentőségét, a többiekét pedig nagyíthatják. Ugyanakkor az engedékenységi közleményben előírt eljárás belső logikájára figyelemmel az a tény, hogy valaki a bírság összegének csökkentése érdekében el kívánja érni a közlemény alkalmazását, nem jelent szükségszerűen indítékot arra, hogy a kifogásolt kartell többi tagjára vonatkozó elferdített bizonyítékokat terjesszen elő. A Bizottság félrevezetésére

irányuló szándék ugyanis megkérdőjelezi a vállalkozás együttműködésének őszinteségét és teljességét, ennek következtében az engedékenységi közlemény teljes kedvezményéből való részesülés lehetősége kerül veszélybe.

Meg kell állapítani különösen, hogy ha egy személy beismeri jogsértés elkövetését, és így a kérdéses dokumentumokból közvetlenül kikövetkeztethető tényeken túli körülményeket vall be, ez – az ennek ellenkezőjére utaló különleges körülmények hiányában – eleve azt jelzi, hogy a személy elhatározta az igazság feltárását. Ennek megfelelően a nyilatkozattevő érdekei ellen irányuló nyilatkozatokat főszabály szerint különösen megbízható bizonyítéknak kell tekinteni.

Azonban egyetlen, kartellben való részvétellel vádolt vállalkozás vallomása, amelynek pontosságát több más, hasonlóan megvádolt vállalkozás vitatja, nem tekinthető az utóbbiak által elkövetett jogsértés megfelelő bizonyítékának, ha más bizonyíték azt nem támasztja alá.

Az engedékenységi közlemény alapján kérelmet benyújtó vállalkozások nyilatkozatai bizonyító erejének vizsgálatakor a Törvényszék különösen az ezen

nyilatkozatok relevanciáját alátámasztó egybevágó bizonyítékok jelentőségét veszi figyelembe, valamint az arra utaló bizonyítékok hiányát, hogy a vállalkozások a jogsértésben való közreműködésük jelentőségét kicsinyíteni, a többi vállalkozását pedig nagyítani igyekeztek. Egyébiránt egy nyilatkozat relevanciája adott esetben befolyásolja a megerősítés elvárt mértékét.

Azon körülmény, hogy valamely nyilatkozatot az eljárás meglehetősen előrehaladott szakaszában, tudniillik a kifogásközlésre adott válaszban tettek, önmagában nem alkalmas arra, hogy a nyilatkozatot minden bizonyító erőtől megfossza, amely nyilatkozatot az adott ügy valamennyi releváns körülménye fényében kell megvizsgálni. Az ilyen nyilatkozatnak mindazonáltal kisebb a bizonyító ereje, mint ha azt szabad elhatározásból és egy másik vállalkozás nyilatkozatától függetlenül tették volna. Különösen abban az esetben, ha a mentesség iránti kérelmet benyújtó vállalkozás ismeri a Bizottság által a vizsgálata keretében összegyűjtött elemeket, nem ugyanabban a mértékben érvényesül az engedékenységi közleményben előírt eljárás belső logikája, amelynek értelmében a Bizottság félrevezetésére irányuló szándék megkérdőjelezi a vállalkozás együttműködésének őszinteségét és teljességét, mint ha szabad elhatározásból tett nyilatkozatról van szó, a Bizottság által előadott kifogások ismerete nélkül. Hasonlóképpen a mentesség iránti kérelmet előterjesztő vállalkozásnak a kifogásközlésre adott válaszára nem mindig alkalmazhatóak teljes körűen azon megfontolások, amelyek szerint az engedékenységi közlemény alapján tett

nyilatkozatok a nyilatkozattevő érdekei ellen irányulnak, és ezért azokat főszabály szerint különösen megbízható bizonyítéknak kell tekinteni.

vagy kényszerítő bírság kiszabásához vezethetnek.

(vö. 57., 58. pont)

(vö. 52–56., 97., 108., 109. pont)

8. A versenyszabályok megsértésének jellegére, valamint az ennek okán kiszabott szankciók jellegére és súlyára tekintettel az e jogsértések elkövetéséért való felelősség személyes jellegű.

7. A bírósági felülvizsgálat terjedelmét illetően, amikor az EK 81. cikk (1) bekezdésének alkalmazásával hozott határozat megsemmisítése iránti keresetet nyújtanak be, a Törvényszék köteles általában teljes körűen megvizsgálni azt, hogy az EK 81. cikk (1) bekezdése alkalmazásának feltételei fennállnak-e, vagy sem.

Az EK 81. cikk (1) bekezdésében hivatkozott versenyellenes megállapodások és összehangolt magatartások szükségszerűen több vállalkozás közreműködésének az eredményei, akik mindnyájan társelkövetők a jogsértésben, de részvételük többek között az érintett piac jellemzőitől, az egyes vállalkozások e piacon elfoglalt helyzetétől, az elérendő céloktól és a választott vagy tervbe vett végrehajtási módoktól függően különböző formát ölthet.

A bíróságban felmerülő bármely kételynek annak a vállalkozásnak a javát kell szolgálnia, amely a jogsértést megállapító határozat címzettje, az ártatlanság vélelmének megfelelően, amely az uniós jog általános elveként többek között irányadó a vállalkozásokra alkalmazandó versenyszabályok megsértésével kapcsolatos olyan eljárásokra, amelyek bírság

Mindazonáltal önmagában az a körülmény, hogy az egyes vállalkozások a rájuk jellemző sajátos formában vesznek részt a jogsértésben, nem elegendő ahhoz, hogy felelősségüket kizárják a jogsértés egészéért, beleértve azokat a magatartásokat, amelyeket gyakorlatilag más részt vevő vállalkozások hajtottak végre, de amelyeknek ugyanaz a versenyellenes célja vagy hatása.

Ezenkívül az EK 81. cikk (1) bekezdésének megsértése nem csak elszigetelt magatartás eredménye lehet, hanem magatartássorozat vagy akár folytatólagos magatartás eredménye is. Ez az értelmezés nem vitatható azon az alapon, hogy e magatartássorozat vagy e folytatólagos magatartás egy vagy több eleme önmagában is az említett rendelkezés megsértésének minősülhet. Amennyiben a különböző magatartások – azonos, közös piacon belül versenytorzító céljuk alapján – egy „átfogó terv” keretében illeszkednek, a Bizottság az e cselekmények miatti felelősséget jogszerűen róhatja fel az összességében figyelembe vett jogsértésben való részvétel alapján, még akkor is, ha bizonyított, hogy az érintett vállalkozás közvetlenül csak egy vagy több, a jogsértést megalapozó elemben vett részt. Pusztán azon tény, hogy a vállalkozás az érintett ágazatban nem fejtett ki tevékenységet, szintén nem foglalja magában szükségszerűen azt, hogy e vállalkozás nem vonható felelősségre az egységes jogsértés egészéért.

Annak megállapítása tekintetében, hogy valamely vállalkozás részt vett-e ilyen egységes jogsértésben, a Bizottságnak kell bizonyítania azt, hogy az említett vállalkozás saját magatartásával hozzá kívánt járulni a valamennyi résztvevő által követett közös célokhoz, és tudomása volt a más vállalkozások által azonos célok elérése végett tervezett vagy ténylegesen megvalósított magatartásról, illetve

azt, hogy e magatartást ésszerűen előre láthatta, és kész volt ennek kockázatát elfogadni.

Így e vállalkozást csak akkor lehet felelősnek tekinteni az átfogó kartell miatt, ha egyfelől tudott, vagy tudnia kellett arról, hogy az az összejátszás, amelyben közreműködött, különösen több évig rendszeresen szervezett találkozók révén, olyan átfogó rendszerbe illeszkedett bele, amelynek célja a versenyfeltételek torzítása volt, másfelől pedig ezen átfogó rendszer magában foglalta a kartell összes alkotóelemét. Valamely megállapodásnak – amelyben valamely vállalkozás részt vett – és valamely átfogó kartellnek a tárgya közötti azonosság önmagában nem elegendő ahhoz, hogy e vállalkozásnak felróják az átfogó kartellben való részvételt. Csakis akkor jelentheti ugyanis az érintett megállapodásban való részvétele annak kifejezését, hogy csatlakozik ezen átfogó kartellhez, ha az e megállapodásban részt vevő vállalkozás tudott, vagy tudnia kellett arról, hogy ezzel bekapcsolódik az átfogó kartellbe.

E tekintetben pusztán azon tény alapján, hogy a vállalkozás tudott az érintett ágazatba tartozó termékek egyikére vonatkozó versenyellenes célokról, és követte azokat, nem állapítható meg, hogy ugyanígy tudott az egységes kartell által ezen ágazat egészében követett egységes célkitűzésről. Az egységes célkitűzés fogalma ugyanis nem határozható meg egy

adott ágazaton belüli verseny torzítására való általános hivatkozással, mivel a verseny érintettsége mint cél vagy hatás az EK 81. cikk (1) bekezdésének hatálya alá tartozó valamennyi magatartásnak a lényegi eleme. Az egységes célkitűzés fogalmának ekképpen való meghatározása azzal a kockázattal járna, hogy az egységes és folyamatos jogsértés fogalma elveszti értelmének egy részét, mivel az lenne a következménye, hogy a valamely gazdasági ágazatot érintő, az EK 81. cikk (1) bekezdésében tiltott különböző magatartásokat szisztematikusan egységes jogsértést megvalósító elemeknek kellene minősíteni.

(vö. 125–128., 143., 144., 149. pont)

9. Valamely aktus rendelkező része elválaszthatatlan annak indokolásától, és az aktust – amennyiben szükséges – az elfogadásához vezető okok figyelembevételével kell értelmezni.

(vö. 131. pont)

10. A jogsértés időtartama az EK 81. cikk (1) bekezdése szerinti jogsértés fogalmának alkotóeleme, és az időtartam bizonyítása elsősorban a Bizottság feladata. A jogsértés időtartamát közvetlenül megalapozó bizonyítékok hiányában a Bizottságnak legalábbis olyan, időben kellően

közeli tényekre vonatkozó bizonyítékokra kell hivatkoznia, hogy ésszerűen elfogadható legyen az, hogy e jogsértés két meghatározott időpont között megszakítás nélkül folytatódott.

Egyébiránt az a tény, hogy a kartell mint olyan megszakítatlan volt, nem teszi lehetővé annak a kizárását, hogy egy vagy több résztvevője bizonyos időre megszakította az abban való részvételét.

Bár a jogsértő magatartás két megnyilvánulását elválasztó időszak releváns kritériumot jelent a jogsértés folyamatos jellegének bizonyításakor, azon kérdés, hogy az említett időszak elegendően hosszú-e a jogsértés megszakításához, vagy sem, nem vizsgálható absztrakt módon. Épp ellenkezőleg, azt a kérdéses kartell működésével összefüggésben kell értékelni, ideértve adott esetben azokat a sajátos módokat is, ahogyan az érintett vállalkozás részt vesz a kartellben.

(vö. 155., 156., 159. pont)

11. A 17. rendelet 15. cikkének (2) bekezdése és az ESZAK-Szerződés 65. cikkének (5) bekezdése alapján kiszabott bírság megállapításának módjáról szóló iránymutatás értelmében

a versenyszabályok megsértése miatt kiszabott bírság összegének meghatározása keretében meg kell különböztetni a jogsértés súlyának értékelését, amely a bírság általános kiindulási összegének meghatározására szolgál, valamint az egyes érintett vállalkozások jogsértésben való részvétele relatív súlyának értékelését, amely utóbbi kérdést a súlyosító és enyhítő körülmények esetleges alkalmazása keretében kell megvizsgálni.

Ezzel szemben a bírság kiindulási összegének meghatározásakor a Bizottság nem köteles értékelni egy adott vállalkozás magatartásának hatásait. A bírságok általános szintjének meghatározása során figyelembe veendő hatások ugyanis nem azok a hatások, amelyeket a vállalkozás állítása szerint ténylegesen folytatott magatartása váltott ki, hanem azok, amelyeket annak a jogsértésnek az egésze váltott ki, amelyben a vállalkozás részt vett.

Az említett iránymutatás 2. és 3. pontja ugyanis előírja a bírság alapösszegének az egyes érintett vállalkozásokra jellemző súlyosító és enyhítő körülmények esetén történő kiigazítását. Közelebbről az iránymutatás 3. pontja az „Enyhítő körülmények” cím alatt azon körülmények nem kimerítő listáját tartalmazza, amelyek a bírság alapösszegének csökkentéséhez vezethetnek. Így hivatkozik a vállalkozás passzív szerepére, a megállapodások tényleges alkalmazásának hiányára, a jogsértés abbahagyására a Bizottság első beavatkozásával egy időben, a vállalkozásnak a tanúsított magatartás jogsértő jellegére vonatkozó ésszerű kétségére, arra a tényre, hogy a jogsértést gondatlanságból követték el, valamint arra, hogy a vállalkozás az engedékenységi közlemény hatályán túlmenően ténylegesen együttműködött az eljárásban.

Azonban, amennyiben a vállalkozás nem tartozik felelősséggel a kartell egészéért, hanem kizárólag az említett kartell egyik ága tudható be neki, e tény a bírság kiindulási összegének meghatározásakor figyelembe kell venni. Ebben az esetben ugyanis a versenyjogi szabályok megsértése szükségszerűen kevésbé súlyos, mint a jogsértés valamennyi ágában részt vevő jogsértőknek betudható jogsértés, akik nagyobb mértékben járultak hozzá ennek a kartellnek a hatékonyságához és súlyához, mint egy olyan jogsértő, aki ugyanezen kartellnek csupán egyetlen ágában vett részt. Márpedig egy vállalkozásra sosem szabható ki olyan bírság, amelynek összegét olyan összejátszásban való részvételre tekintettel számították ki, amely tekintetében nem állapították meg a felelősségét.

(vö. 183–185., 197–200. pont)

12. A vállalkozással szemben kiszabott bírság kiindulási összegének meghatározása érdekében a közösségi versenyszabályokba ütköző jogsértés súlyának értékelésekor a 17. rendelet 15. cikkének (2) bekezdése és az ESZAK-Szerződés 65. cikkének (5) bekezdése alapján kiszabott bírság megállapításának módszeréről szóló iránymutatásból kitűnik, hogy a horizontális árkartelleket, illetve a piac felosztására irányuló horizontális kartelleket önmagában a jellegüknél fogva különösen súlyos jogsértéseknek lehet minősíteni, anélkül hogy a Bizottság köteles lenne bizonyítani a jogsértés piacra gyakorolt tényleges hatását. Az ilyen kartellek esetében ugyanis jellegüknél fogva a legsúlyosabb bírságokat kell kiszabni. A kartelleknek a piacra gyakorolt esetleges tényleges hatása, és különösen azon kérdés, hogy a versenykorlátozás mennyivel hozott létre magasabb piaci árat azon árhoz képest, amely a kartell hiányában állt volna fenn, nem meghatározó szempont a bírságok szintjének megállapítása tekintetében.

(vö. 189. pont)

13. A passzív szerep az érintett vállalkozás által „visszafogottabb magatartás” tanúsítását feltételezi, azaz a versenyellenes megállapodás vagy megállapodások kidolgozásában játszott aktív részvételtől való tartózkodást. A vállalkozás kartellben játszott passzív szerepét megalapozó tényezőként lehet figyelembe venni

különösen azt, ha a kartell többi tagjához képest jelentősen ritkábban vett részt a találkozókön, ha később lépett arra a piacra, ahol a jogsértés történt, függetlenül attól, hogy mennyi ideig vett részt a jogsértésben, vagy ha a jogsértésben részt vevő más vállalkozás képviselője erre vonatkozóan kifejezetten nyilatkozatot tesz.

(vö. 224. pont)

14. A 17. rendelet 15. cikkének (2) bekezdése és az ESZAK-Szerződés 65. cikkének (5) bekezdése alapján kiszabott bírság megállapításának módszeréről szóló iránymutatás 3. pontjának második francia bekezdésében foglalt, a jogsértő megállapodások vagy magatartások tényleges alkalmazásának hiányával kapcsolatos enyhítő körülmény kedvezményében való részesülés nyújtásakor azt kell megvizsgálni, hogy az érintett vállalkozás által előadott körülmények alapján megállapítható-e, hogy az alatt az időszak alatt, amíg e vállalkozás a jogsértő megállapodások tagja volt, a piacon versenyző magatartást folytatva ténylegesen kivonta magát a végrehajtásuk alól, vagy legalább egyértelműen és nagymértékben megszegte az e kartell végrehajtására irányuló kötelezettségeket olyannyira, hogy ezáltal megzavarta annak működését.

(vö. 231. pont)